

at op
ort.
deren
as of
leden
w. z.
nneer
Men
onden
een-
vraag,
e ver-
vorige
maat-
at het
e ver-
t lid-
nam
nigde
visee-
gende

betrek-
ijzen.

er geen
aan te
onver-
te zoo-
gesteld
zonden
hande-
kerheid
nemen
uwoor-
den als

lichtin-
de op-
den ar-
tuiging,
voorde-
Unions
den oor-
den oer-
helder-
Synode

en, en
van dit
le dan
leiding
van ge-
stand
ers en
it uwe

me z.g.
in zijn
ge men
beiders
jord en
Christ-
te zoe-
wordt,
n. n.
istelijke
zover
werken
heid te

cid en

recht-
arover
praak
maal.
K.

N. N. te

lter.

uwische
al 1916,
hij den
meerde-
ing ge-
in het
in casue,
met dit
en mee
an ook
mij be-
kensner

praxis,
uwische
ni, zijn
zonder
of de
klaren.
onder-
rochure
heb.
van het
art, is
er van
en als

oorslag
et was,
an een
an die
deschrift
d. wijl
uwische
hienstijg
e enig

eigen-
erschil-
te orde
s uitge-
rovin-
n. van
an dan
andisch
ik zou
teonde-

larige
auteur
juiste
aaruit
actoren
ift dan
de, rik

ter het

schrijven niet altijd trouw is gebleven; dat hij bij het analyseren en dan objectief oordeelen over wat is, hier en daar ook kwam tot het subjectief beoordeelen van wat behoort te zijn, zal de geachte Schrijver mij wel toestemmen. Komt hij toch toch met zijn waardeeringsoordeelen maar zelden zoo kras voor den dag als op p. 19, waar hij schrijft: „het verschil tusschen den man en de vrouw, die ge u als verlegenwoordigers van dat mysticisme (bedoeld is het „Zeeuwische“) voorstelt, en een degelijk Calvinist is zeker niet geen el te uetens, — op enkel andere bladzijden staan dergelijke waardeeringsoordeelen „wel niet zoo zwart op wit, maar zijn toch tusschen de regels te lezen.“

Nu zal ik, mij bewust van de moeilijkheid om, bij de verklaring van godsdienstige en zedelijke verschijnselen ons van beoordeeling te onthouden, den auteur van dit zijn ontrouwde-aan-zijn-zelf bepaling tot enkel analyse, niet al te hard vallen. Onze levenswijze toch hangt ten slotte af van wat voor menschen wij zijn.

Bovendien is dat ontrouw worden aan het doel waartoe hij eerst zelf bepaalde, — „want ik bepaal me immers tot analyse“ p. 27 — te verklaren uit de omstandigheid, dat zich, gelijk 'n mens die zoo menigmaal overkomt, ook bij hem uit het eerst gestelde doel een ander doel ontstond, zonder dat dit andere doel aanvankelijk gewild was.

En zoo laat zich dan ook best verklaren, dat de heer van SCHILVEN toen zijn studie af was, bij zijn wensch, dat zijn wetenschappelijke studie over het Zeeuwische Mysticisme strekken mocht tot eenige belichting van dat godsdienstige verschijnsel voor wie in ons vaderlandsche godsdienstige leven belangstellen, tevens nog een gansch anderen wensch had. En die andere wensch is dan, zoals hij in zijn woord-voorst, dat hij er bij geeft, schrijft, dat „voor hen die er mee (het Zeeuwische Mysticisme) in aanraking komen, (zijn geschrift) een niet al te ongeschikt hulpmiddel blijke om zich in hun optreden er tegenover te beter te kunnen houden aan den behoudenswaardige regel van Augustinus: „sacra caritas, non cadens medicina omnibus.“

Zij het nu ook dat deze STUDIE, naar den wensch van den Zeeuwischen predikant, ook dienst doe als een niet ongeschikt hulpmiddel voor degelijke Calvinisten bij hun offensief tegen het Zeeuwische Mysticisme, wanneer zij er „ambtelijk mee in aanraking komen“, des te minder zal ik Dr. van SCHILVEN hard vallen over het niet trouw blijven aan zijn opzet, omdat ik tot mijn blijdschap kan constateren, dat dit erbijgekomen doel aan het oorspronkelijke geen schade heeft gedaan.

Dr. van SCHILVEN toont in deze STUDIE over het geheel het sijn bene distinguit bene doet“ te betrachten. Zijn streven naar begripsonderscheiding, zoo onmisbaar in het wetenschappelijk bedrijf, komt uit, waar hij het verschil tusschen het enger begrip „Zeeuwisch mysticisme“ en het ruimer begrip „mysticisme“ bepaalt. En wel zoo bepaalt, dat „de zelfbeschouwing en de zelfontleding, die uit den aard der zaak het mysticisme pleegt te vergezellen, hier niet trefte door haar doordringend karakter, en dat het zich verder onderscheidt door een sterk nominalisme.“

Ook getuigt het van v. SCHILVEN's breaden kijk op het leven, dat hij dit Zeeuwische mysticisme niet beperkt tot de provinciale grens.

Na dan het verschijnsel, dat hij wil verklaren, alzoó begrijpt hij te hebben bepaald, tracht hij die verklaring te benaderen, door, zoals ik reeds boven schreef, het in de factoren, waaruit het geworden is, te ontbinden, om dan die factoren nader te leeren kennen.

En die factoren zijn dan volgens hem drieërlei, en wel historische, dogmatische en psychologische. Het gaat niet aan, dat zijn betoog hier in extenso meedeelen. Ik zal mij dus alleen bepalen tot een meedeeling van het resultaat.

Men vindt dat op p. 28 aldus samengevat: „Historisch is het Zeeuwisch mysticisme een vrucht van elementen, die in de provincie zijn gebracht door Presbyterianisme, Independentisme en Labadisme.“

Dogmatisch is het geboren uit een verschuiving van calvinistische grondbeginselen naar deels semi-pelagischen, deels dooperschen en spiritualistischen kant.

En psychologisch spoot het voort uit een aandringen op persoonlijke gemeenschap met God, waarbij de in de Schrift geopenbaarde lijn van Gods beloften werd losgelaten, om eenzijdig de zekerheid Zijner heiligheid en soevereiniteit vast te klemmen.“

Van de drie onderdelen der STUDIE, waaruit dan dit resultaat komt, dunkt mij het derde minder gelukkig geslaagd dan de eerste twee.

In het eerste (p. 8—17) is Dr. v. SCHILVEN, die zich in de laatste jaren, als geleerde, bij voorkeur op het gebied der kerkhistorie beweegt, in zijn volle kracht, en ook in het tweede (p. 18—26) toont hij zich als een goed kenner der Dogmatiek. In het derde zijn echter te veel dogmatische denkbeelden opgenomen, die, hoe juist ook, toch beter bij het tweede onderdeel waren onder te brengen, en komt de psychologie er wel wat heel kaal af.

Waar Dr. v. SCHILVEN op p. 16 zoo terecht schrijft: „overal en steeds heeft de menschelijke ziel eendere behoeften gehad, als ze nu nog heeft en in de toekomst wel alzoó zal blijven hebben“, — ware te verwachten, naar wordt gemist, dat hij in zijn psychologisch deel ook gewezen had op wat ik zou willen noemen de harmonie van het menschelijk zieleleven. Op de harmonische samenwerking van voorstellen, voelen, begeeren, en op het verheffen der harmonie bij de te sterke ontwikkeling van één dezer functies ten koste van de twee andere. Wat dan, op het gebied der religio subjectiva, de pathologische verschijnselen van intellectuaal, mysticisme en moralisme doet ontstaan.

Tets wat dan ook waarschijnlijk aan zijn gegeven begripbepaling van mysticisme ten goede ware gekomen.

Dit neemt echter niet weg, dat Dr. v. SCHILVEN, mijns inziens, met deze zijne Studie zijn wensch, dat zij over het Zeeuwische mysticisme „enig licht zal doen opgaan“, in ruimere mate dan hij in zijn bescheidenheid verwacht, zal vervuld zien.

Ten slotte nog enkele opmerkingen. „Een frisch beeld hier en daar aangebracht, verlevendigt de uiteenzetting“, zoo las ik onlangs in de beoordeeling door een smaakvol recensent van een wetenschappelijk geschrift. Nu vind ik ook in VAN SCHILVEN'S STUDIE frische beelden. Zoo op p. 18, waar hij van het mysticisme spreekt als van „het zetten van klemtouwen op een systeem; een transpositie van een systeem in een anderen toonaard“. En naast dit aan de muziek, ook nog wel het aan de homoeopathie ontleend beeld op p. 20: „Toch is, helaas, dat goede element — daarover zal wel geen verschil bestaan — er slechts nog in zeer hooge verdunding in aantreffen.“ Maar al minder

frisch is mij dan op diezelfde bladzijde dat cene, ontnomen aan de sculptuur: „Het eigenaardige van het Zeeuwische kerkelijke en geestelijke leven, waarvan het hedendaagsche mysticisme in die provincie nog altoos een uitlooper is, staat op een calvinistisch voetstuk, maar we behooren er aan toe te voegen: het is bovendien ook zelf nog uit calvinistische klei gemodelleerd.“ En heel niet frisch dunkt mij het andere op p. 20, mede aan de sculptuur herinnerend: „En voor zoover het beeld van die wettige dochter der Geneefse hervorming in het Zeeuwische mysticisme nog eenigermate naleeft, stroomt door de aderen daarvan dus ook nu nog altoos eenig calvinistisch bloed.“

Ook acht ik, uit een oogpunt van stijl, zeggewijs als: „het is een vrijwel algemeen bekend feit“, p. 15, en „daarom te meer was het dan ook een ongeoorloofd iets“, p. 24, wijl zij dan ook een lijn staan met het praten van een kalvische „een aangenaam iemand“, verwerpelijk; en die van „het huidige Zeeuwische mysticisme“, niet het oog op de onwillekeurige associatie, min raadzaam.

Dan, nuttige letteren zijn nu eenmaal geen fraaije.

Alles saamgenomen, kan ik deze STUDIE niet anders zien dan als een verrijking der reeds bestaande literatuur op het gebied der „geestelijke vroomheid“, en tevens als een leerzame aanwijzing ter bereiding en toediening van het genesmiddel tegen wat, naar Dr. v. SCHILVEN's zeker niet verkeerde diagnose, in het kerkelijk en geestelijk leven van ZEELAND zich als het, van de echte mystiek, ook door hem, wel onderscheiden, mysticisme vertoont.

Ook breng ik gaarne mijn hulde aan den nog jeugdigen prediker voor zijn, weer in dit geschrift betoond, moed, liefdevol en navolgenswaardig optreden tegen hetgeen wat, naar zijn overtuiging, in strijd is met gezonde Calvinistische Mystiek. G.

Officiële Berichten.

Classe 's-Gravenhage.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te 's-Gravenhage, bericht, dat de Classe 's-Gravenhage D. V. vergaderen zal te 's-Gravenhage op Dinsdag 14 November a.s. gewone tijd en plaats. Punten voor het agendum worden ingewacht voor Dinsdag 24 October a.s. bij den scriba, van Speijckstraat 105, 's-Gravenhage.

Namens den kerkeraad voorz.

C. LAON CAUBET,

Scriba.

Kort verslag van de vergadering der Classe Dordrecht, op Donderdag 7 September 1916.

Art. 1. Ds. H. G. de Jonge, praeses der roepende kerk van Dordrecht, opent de vergadering, leest Psalm 87 en gaat voor in gebed.

Art. 2. De brs. Jonker en van Andel onderzoeken de credentiebrieven. Behalve Antwerpen en Brussel zijn alle kerken aanwezig. De kerk van H.-L. Ambacht heeft een instructie. Een der predikanten is niet aanwezig. De afgevaardigden zijner kerk kunnen geen voldoende redenen omtrent deze afwezigheid aanvoeren. De classe spreekt uit, dat, indien een predikant afwezig is, redenen van deze afwezigheid ter beoordeeling der classe zijn. De classe zal zich tot bedoelde kerk wenden met een schrijven over deze zaak.

Art. 3. Het moderamen wordt naar classieke regeling aldus geconstitueerd: Ds. I. H. Duin, praeses; Ds. G. R. Kuiper, scriba; Ds. J. E. Vonckenberg, assessor.

Art. 4. Notulen der vorige vergadering worden gelezen en onveranderd vastgesteld.

Art. 5. Rapport Deputaten. Van deputaten naar de Particuliere Synode Zuid-Holland (Zuid). Daar de Acte dezer vergadering aan de kerken zijn verzonden, acht de classe een breed verslag overbodig. In verband met de aangenomen provinciale regeling ad art. XIII D.K.O. benoemt de classe een commissie tot het ontwerpen eener classieke regeling in deze zaak. Deze commissie zal bestaan uit de brs. Ds. Meynen, Ds. v. Rennes, en oud. Hk. Jonker.

Van deputaten voor kerkvisitatie. Dit rapport wordt uitgesteld, totdat alle kerken gevisiteerd zullen zijn. In de plaats van Ds. Warner, die door de tijdsomstandigheden zijn visitatiearbeid niet zal kunnen verrichten, wordt voor den tijd van een jaar benoemd Ds. Meynen. Een verdedeling der visitatie wordt voorgelezen en goedgekeurd.

Van deputaten voor de Zending. Deputaten der classe zullen de kerken bijstand verleenen, om te komen tot verdere ontplooiing van de actie voor den medischen hulpdienst. Voor den hoofddienst vragen deputaten 10 pCt. verhooging der Zendingssubsidie van alle kerken. Een kerk draagt tot dusverre niet mee. Ze wordt opgewekt, althans een collecte voor dezen arbeid te houden.

Van consulenten der vacante kerken. Dit rapport geeft tot geen opmerkingen aanleiding.

Art. 6. De kerk van H.-L. Ambacht vraagt drie vacaturebeurten. Ze worden als volgt geregeld: October: Ds. Vongel; November: Ds. Duin; December: Ds. Goslinga.

Art. 7. Ingekomen een schrijven van de kerk van D., houdende bezwaar tegen de wijze van vaststelling neder financieele tegeling in zake de kerk S.

De classe besluit aan de betrokken kerk een opbehoedend schrijven te richten.

Art. 8. De kerk van S. meent gedurende het tweede halfjaar van het annus gratias niet verplicht te zijn, haar bijdrage voor art. XI en XIII D.K.O. te storten. De classe wijst de afgevaardigden dezer kerk op hunne misvatting.

Art. 9. Art. 41 D.K.O. geeft geen bespreking.

Art. 10. Rondvraag. Roepende kerk is 's-Gravenhage. Praeses: Ds. Goslinga.

Art. 11. De assessor gaat in dankgebed voor, waarop de praeses der vergadering sluit.

Op last der classe

J. E. VONCKENBERG,

Zeyndrecht, Sept. 1916.

Buitenland.

Duitsland. Meer aardrijkskunde. In de Ref. Kerkelijke vonden wij een betoog waarvan het volgende door ons medegedeeld wordt: De aardrijkskunde is een leervak waarvan de kinderen, over het algemeen genomen, niet houden. Men hoort van vreedse landen, bergen, rivieren, steden en menschen en moet vele namen leeren zonder zich daarvan een levendige voorstelling te kunnen maken. Eerst wanneer men in iets belang stelt, wordt de begeerte levendig om daarvan wat te weten. Daarom moet de aardrijkskunde van het eigen land ons op den weg helpen. Zij leert ons de plek

kennen waarop wij leven, met hare rivieren, haar bergen, haar bosch, de provincie, het land waartoe wij behooren, tot wij eindelijk tot het begrip van Duitsland en van het Duitse kerk komen. Hierna is het uitgangspunt gegeven. Daarna kunnen wij voortgaan tot het bekende tot het onbekende; van hetgeen nabij is, tot hetgeen ver van ons af ligt. Die vreedse landen met hun rivieren, steden en menschen moet men leeren kennen. Daarom is aardrijkskunde noodig voor onze vorming. Maar toch werd er in Duitsland weinig aan aardrijkskunde gedaan. Alleen zij, die in de wereldgeschiedenis, de zending, exportindustrie, handel belang stelden, beoefenden steeds dezen tak van wetenschap. Maar nu heeft de wereldoorlog de oogen geopend. Ongeveer 30 miljoen Duitschers wonen over de aarde verspreid. In alle delen der aarde worden zij scheel aangezien, vijandig behandeld, vervolgd, mishandeld, uitgeplunderd, in de gevangenis geworpen, gedood. En dit omdat zij Duitschers zijn, menschen van ons vleesch en bloed, die onze taal spreken, aan den Duitschen aard vasthouden, volgens Duitse manier vlijtig arbeiden en vooruitstreven, en dezen geest van redelijkheid en orde uitdragen in een wereld, die zulke leermesters en voorwerkers dringend noodig heeft.

De wereld is ons veld. Daarmede houdt de aardrijkskunde op de liefhebberij van enkelen te zijn. Van nu af moet elk Duitscher de aarde kennen. De aardrijkskunde heeft voor het geheele Duitse volk betekenis gekregen, om daardoor de 30 miljoen Duitschers te leeren kennen, met de volken en verhoudingen waarvoor zij leven, den arbeid dien zij verrichten, de resultaten welke zij verkrijgen en die ook aan de bevolking in Duitsland te goede komen, den invloed die van buitenlandse Duitschers uitgaat op de wereld-economie, de wereldpolitiek en de cultuur der wereld. Daarom moet de aardrijkskunde in elke school onderwezen worden.

Zoo het betoog van het orgaan der Gereformeerden in Duitsland. Wij vragen: zou een Christelijk blad het volk, waaronder het verschijnt, niet beter dienen, door te wijzen op de groote volkszonden die Duitsland ontzien, waarover thans de Heere bezoeking doet? Wij maken er geen geheim van, dat wij pro-Duitsch zijn. Doch dit verhindert niet dat wij vrezen dat de roede over dat land niet, zal weggenomen worden, vóór het zich vernedert voor het aangezicht van den Almachtigen God. Hetzelfde wat ons in het Engelsche volk stuit, wordt ook in Duitsland gevonden. Een gevoel van hoogheid, een zucht om alles voor zich te laten bukken, bezielt de volken die elkander als tot vernietiging toe bestrijden. Zou het geen tijd worden de volken te verkondigen, dat juist daarom de Heere een twist met hen heeft?

— De Gustaaf-Adolf-vereniging en de Protestanten in de vijandelijke landen.

Door Duitse bladen die de „Gemeinschaftsbeweging“ dienen, werd de vraag gedaan, of het niet mogelijk was met geloofsgenooten onder de Franschen gemeenschap des gebeds te onderhouden, niettegenstaande den oorlog. Het voorstel, dat op een Synode der Fransche Gereformeerden gedaan werd, om voortaan de reformatie niet meer op 1 Nov. te herdenken, omdat die dag aan het werk van een Duitscher, Luther, herinnert, doet duidelijk zien, uit welken hoek de wind waait. Men nam in deze geen besluit, maar zoo later daarover beslissen „omdat de harten der Fransche Protestanten met de hoop vervuld waren om de Lutherische landsieden uit den Elzas weder in het vaderland op te nemen.“ Toch blijkt het, dat Fransche Protestanten, vooral predikanten, broederlijke liefde, ja vijandsleide betoond hebben jegens Duitse kriegsgevangenen, geïnterneerden, gewonden en krankten. Ook doet het weldadig aan te vernemen, dat het Parijsche Evangelische Diakonessengezelschap zich het lot aangeetrokken heeft van de zeven Koninkrijger diakonessen, die door een Franschen krijgsraad tot gevangenisstraffen veroordeeld werden wegens „gemeenschappelijke plunderingen“ — omdat zij eenige handdoeken gerequireerd hadden.

De gemeenschap met de Waldenzen is door den oorlog verbroken, en wel in een tijd toen Italië nog neutraal was en nog wel voort Duitslands bondgenoot doorging. Wij deden hiervan het een en ander mede. Nu Duitsland met Italië in oorlog kwam, is de verhouding nog meer gespannen geworden. Daarom bestaat er weinig uitzicht, dat de oude betrekkingen van de Duitse Gustaaf-Adolf vereeniging in afzienbaren tijd weer zullen aangeknoopt worden.

Hetzelfde geldt van België. De Belgische Zendingsskerk heeft met beleefde woorden te kennen gegeven, dat zij de hulp van de Gustaaf-Adolf-vereniging onder de huidige omstandigheden niet verlangde, terwijl zij hare dankbaarheid voor hetgeen zij tot dusver genoot, uit. De algemeene secretaris der kerk, de heer Kennedy Ape, heeft zich daarna tot de Engelsche Christenen gewend met verzoek om hulp. Tot hiertoe bracht hij in Engeland voor zijn kerk 100.000 francs bijeen. De Belgische staatskerk heeft eerst de betrekkingen met de Gustaaf-Adolf vereeniging afgebroken. Daarna werd daarover leedwezen betuigd, met verzoek, de zwaar beproefde gewesten te steunen.

Frankrijk. Gemeenschappelijke bid-

stonden. De oorlog heeft in Parijs de belijders van verschillende Protestantische Kerken bij elkander gebracht. De herdenking van het feit dat vóór twee jaar het Fransche leger gemobiliseerd werd, vereenigde predikanten van de Gereformeerde, Lutherische en andere vrije Kerken in de rue Rouquie, waar de Engelsche Wesleyanen of Methodisten hunne samenkomsten houden. Het was een stichtelijke ure des gebeds, waar om verzoeking en om den vrede gesmeekt werd.

De geest van de Evangelische Alliantie schijnt in de Protestanten der hoofdstad van Frankrijk gevaren te zijn. Er wordt des Maandags een ure des gebeds gehouden in de rue Rouquie; des Dinsdags komt men voor hetzelfde doel samen in de Baptistische kerk in de rue de Lille; des Woensdags vergadert men in het Zendingshuis in den Boulevard Arago; des Vrijdags in het hoofdkwartier van de Zending van Mc All. Behalve deze bedestonden die te 5 ure aanvangen, houden nog andere Protestantische gemeenschappen in Parijs samenkomsten om het aangezicht des Heeren te zoeken. Ook de Kerk van de Engelsche Episcopalen noodigde, o. a. bij een dienst ter nagedachtenis van Lord Kitchener, telkens predikanten van verschillende kerken uit om deel te nemen aan een Engelsch-Fransche Godsdienstoefening.

Het iste begrijpen, dat men in den ernstigen tijd dien Frankrijk dooreeft, behoefte heeft aan gemeenschappelijk gebed. Maar aan een samenstelling van alle kerken schijnt men niet te denken.

Anders is het in Engeland gelegen. Wij vernamen, dat in het laatst van September te Oxford eene conferentie gehouden werd, om te spreken over eene vereenigde vrije kerk. Tachtig vertegenwoordigers van verschillende vrije kerken waren daar te zamen. De pers werd tot deze vergadering niet toegelaten, later zal een officieel verslag van het besprokene gepubliceerd worden. Maar men verzekert, dat de gevoerde debatten van de hoogste betekenis waren en historische waarde zullen verkrijgen.

Volgens onze gedachte zal men Congregationalisten, Baptisten, Methodisten, Presbyterianen, enz. niet tot eene kerk kunnen samenstellen. Of zouden bijv. de Presbyterianen genigd zijn om den kinderdoop prijs te geven en zich op het standpunt te stellen, dat de Baptisten innemen, die alleen doopen op belijdenis des geloofs? Wij kunnen dit niet aannemen. Wanneer de beweging voor eene Vereenigde Vrije Kerk ten doel heeft, den onderlingen strijd der verschillende kerken te temperen of te doen ophouden, om zich te keeren tegen het ongeloof, dan kan dit niet anders dan onze sympathie wekken. Maar als men over de verschippen der kerken heenloopt alsof zij onwezenlijk of van geringe betekenis zijn, dan zal het blijken, dat nooit een wezenlijke eenheid verkregen worden kan.

Gemengd Nieuws.

In The Christian, een Engelsch Christelijk blad, lezen wij het volgende: De dood van Kitchener van ophoofte.

Terwijl onder het gevoel van een geleiden nationaal verlies de Britten spraken van het wegnemen van Lord Kitchener op de wijze van een klagtoon, heeft een Fransch schrijver, Jean Herbet in de Echo de Paris, de hulp van de verbeelding ingeroepen om de ernstige gebeurtenis op een waardige manier te apprecieeren. Terwijl sommigen zeiden: „Welk een betreurenswaardig einde van een schitterende loopbaan“, zag hij heerlijkheid in de bezoeking en sprak het uit, dat de omstandigheden waaronder Lord Kitchener het leven liet, de kroon zetten op een groote loopbaan! Met de pen van een dichter schreef hij: „Een bijna legendarische persoonlijkheid, de maarschalk met de staalrijke oogen, is gelijk een figuur van een roomen verwulven. Een oorlogschip is zijn jukleest, en de zee, het ordoel van Brittanje, is zijn begraafplaats. De noordelijke mist, onder welke hij verloren is, schijnt wolken van apothecose geweven te hebben over zijn dood. Wij stellen ons zijn groot, sterk lichaam voor in de ruïne stiggend, om als een aanschouwer uit het hiernamaals, den strijd te aanschouwen van de legers, die hij formeerde tot vernietiging van den Duitschen vijand. Niet zonder reden spreekt een schrijver in Chamber's Journal van deze schildering als „een tooneel dat een plaats zou verdienen hebben in het Nibelungenlied.“

Uit een Nederlandsche pen zou zoo iets niet hebben kunnen vloeien. Wij denken, als wij den naam van Kitchener hooren, steeds aan de 23.000 vrouwen en kinderen die in de concentratiekampen van de Transvaal omgekomen zijn, al besleffen wij daarbij, dat het oordeel alleen den Heere toekomt.

WINCKEL

Voor Kinderen.

VERLOREN DOCH NIET VOOR ALTIJD.

II.

VERTREK.

„Maar al dergelijke wenschen baten weinig“, zoo dacht hij verder bij zich zelf. „Mijn vader heeft nu eenmaal allen lust en alle smaak voor de jeugd verloren. Hij begrijpt niets meer van haar. Toch is ook hij eenmaal jong en vrolijk geweest, dat durf ik wedden. Maar zoo gaat het. De een mag wel meer doen dan de ander. Wat mijn vader geoorloofd was is bij mij zonde. Toch geloof ik niet dat ik een haar slechter ben dan hij in zijn tijd. En nu zou ik mij naar zijn voorschriften en laimen moeten schikken. Dat gaat immers niet. Neen, maar om u, goed moedertje, wil ik nog het mogelijke beproeven.“

Wulffert, de jonge man van wien we zoo even spraken, was de zoon van een predikant in een dorpsgemeente. Deze man had zijn kinderen altijd zeer streng opgevoed en Wulffert had dat rijkelijk ondervonden, meer dan goed was. Want hoe zeer ook een vader te prijzen is die op tucht en regel let, te streng is verkeerd, maakt onvrede en doet ons begrijpen, dat des Heeren Woord de vaders vermaakt de kinderen niet tot toorn te verwekken.

Op den leeftijd waarop wij hem hier ontmoeten, was Wulffert een jongeling die het, zoals men placht te zeggen, niet slecht meende, maar die toch ook weinig goeds uitvoerde. Op dat eerste punt had zijn moeder volkomen gelijk. Verkeerd was echter en gevaarlijk dat Wulffert zelf volkomen met zijn eigen goed meenen treeden was, als gaf hem dit een voorkeur boven anderen. Daarbij kwam, dat hij soms heel onverwacht van goede meeningen tot verkeerde daden overging. Wulffert behoorde tot die menschen die van nature goedhartig zijn, maar die lijden aan zwakheid, niet van het lichaam maar van den geest. En dus nooit tot krachtig handelen komen. Ze zijn geheel onder invloed van anderen, laten zich leiden tot goed maar ook tot kwaad en gaan niet voor, maar volgen in den regel.

Toch had er veel anders kunnen zijn ook bij een wijs jongenschen als Wulffert, indien er maar meer overeenstemming tusschen zijn karakter en zijn opvoeding was geweest. Als een plant wel groeien en gedijen zal moet zij naar haar aard en wezen groot gebracht worden. Anders komt er weinig of niets van te recht. Toch wordt dit dikwijls vergeten, en dat brengt ongeluk over ouders en kinderen.

Daar kwam nog iets bij. Hoe goed de ouders van Wulffert het ook voor hadden, een groot ongeluk was dat elk van hen Wulffert op heel andere wijs opvoede, en, zondeling genoeg, scheen geen van beiden daarin een hinderpaal te vinden. Toch zei de een herhaaldelijk ja, als de ander neen zei, en was de een fel tegen hetgeen de ander voorstond. Dat kon moeilijk op den duur goed gaan.

De vader was een ernstig, streng man, waartoe hij door de omstandigheden, gelijk het vaak heeft, gevormd was, wat meestal zeggen wil dat alles er toe samen liep. Onder vele liefde ontberingen en door hard werken had hij zich een weg door het leven moeten banen.

Als een arme jongen had hij lust gekregen tot de studie, het ontbrak echter aan de noodige middelen. Wilde hij het niet opgeven, dan moest hij door allerlei werkzaamheden trachten in zijn onderhoud te voorzien, als schrijfwerk, lesgeven, nazien van drukproeven enz. Dit was nu wel gelukt om hij had het onder Gods zegen tot predikant gebracht, maar het moeilijk leven dat achter hem lag vergat hij niet en liet zelf diepen sporen na. Zijn heele karakter ondervond er den invloed van, die zich openbaarde in eekere korthed en afgeslotenheid jegens zijn omgeving.

Daarbij kwam nog iets. Wulfferts vader was predikant bij een plattelandsgemeente. Een leerjaar

op een dorp nu loopt licht gevaar zich te verheffen boven anderen, daar hij de meesten in kennis en wetenschap overtreft. Zoo meent hij dan niet alleen dikwijls maar altijd gelijk te hebben en krijgt wat men noemt een gevoel van onfeilbaarheid even dwaas als dat van den paus.

Met juistien blik had de dorpspredikant reeds vroeg ontdekt waarin de zwakte van zijn zoon school. Van dat oogenblik af stond bij hem het besluit vast en het werd hem tot een heilige plicht, door een goede opvoeding alle verkeerde gevolgen van het karakter bij dien zoon te voorkomen.

Volgens zijn meening was er maar één weg die best tot het doel leidde, ijeren strengheid. Met deze gewapend, stond hij steeds als een strenge rechter tegenover zijn zoon. Met een ijver die geen verschooning kon of won zien, handhaafde de vader de wet, ook als een enkel woord voldoende zou zijn geweest, om den zoon tot beter inzicht te brengen.

Niet altijd viel zulk een handeijven den vader zelf gemakkelijk. Dikwijls voelde hij groote neiging om uit een liefhebbend vaderlijk hart met Wulffert te verkeeren. Maar de vrees dat zijn zoon dit als zwakheid en toegeefelijkheid zou beschouwen, en er misbruik van maken, sloot den vader die eigenlijk zich zelf meteen sloot, den mond. Geen wonder voorwaar dat de zoon zijnerzijds nooit het gevoel had dat zijn vader bezorgd en liefderijk over hem waakte. Zijn vader is bijna grootste vreugdeverstoorder, placht Wulffert te zeggen, en hoe hij over dien vader dacht, begrijpt zij.

Het einde zou de last dragen

BRIEFWISSELING.

P. P. Nathan, de kapittijljon, is een boek van wijlen J. de Liefde. Het loopt grotendeels over het Evangelie- en Zendingswerk in Z.-Afrika. Het is zeer boeiend geschreven en telt thans, meen ik, den 5en druk.

HOOGENBEEK.

Ingezonden Stukken.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie).

Verrijking van ons Kerkgezag.

Naar aanleiding van hetgeen door geachte schrijvers en een schrijfter over dit onderwerp in het midden gebracht is, zij het mij vergund een en ander op te merken.

Verrijken wij men ons Kerkgezag? Wel idet zal dit toeijchen, want dat we nu reeds tot de volmaaktheid zijn voortgegaan, zal wel niemand beweren. 'Is nu maar de vraag, hoe dit doel te bereiken. Verschillende stemmen gingen er op tot het invoeren van gezangen. Allicht zou men hier kunnen opmerken, dat we reeds gezangen bezitten, welke onze vaders aan de psalmen hebben toegevoegd. Het mag enigszins verwonderen, dat men dit zoo bijna geheel uit het oog verliest. Maar hoe men hier ook over moge denken, in het Kerkelijk leven hebben ze tot goede resultaten geleid. Nu wordt er echter gesproken van een bundel, en juist dat noemen van een bundel, klinkt m.i. alreeds op het eerste hooren wat bedenkelijk. En bestaat er geen reden voor?

Als we in de historie eens nagaan wat de gezangbundel ons leert, zal niet op schitterende resultaten geboogd kunnen worden. Een ingedeed geeft de ervaring ons dreeve dingen te aanschouwen. De onderen onder ons herinneren het zich nog wel, welke toestanden er in de Hervormde Kerk door de gezangen in het leven waren geroepen. In drie groepen waren we verdeeld. De eerste groep zong alleen de psalmen. De tweede bepaalde zich tot psalmen en oude gezangen, terwijl de derde groep psalmen, oude en nieuwe gezangen zong, doch bij voorkeur de laatste.

Het zal ieder duidelijk zijn, dat het moeilijk ging om onder zulke verhoudingen door de predikatie gesticht te worden. Genoet men eens wat onder de preek, zoo kwam aanstonds weer de aanstoot door wat er gezongen werd.

En nu zegge men niet, dat het zoover in de Gereformeerde Kerken nimmer zal komen, want die eenmaal a gezegd heeft, moet ook b zeggen.

Werd een eerste bundel ingevoerd, weldra zullen er stemmen opgaan om een tweede, en deze zal niet geweigerd kunnen worden. Het komt mij daarom voor, dat het aanbeveling zou verdienen om het voorbeeld van onze vaders te volgen en eenzelfde aantal gezangen toe te voegen aan de gezangen die zij reeds aan de Kerken schonken. Dat kan allicht beide partijen voldoen. Zij die voor gezangen pleiten, konden zich niet beklagen dat er op hun verlangen geen acht werd geslagen, en degenen die geen bundel wenschen, zouden er zich bij neer kunnen leggen.

Maar afgezien hiervan zal men wellicht aanvoeren, dat al hebben de gezangen in het kerkelijk leven geen schitterende figuur gemaakt, dit toch nog geen bewijs is, dat ze niet goed zouden zijn en ons niet meer zouden geven dan de psalmen ons bieden. Nu, over het eerste zal ik het niet hebben; wat het tweede aangaat, dat de gezangen ons meer zouden geven dan de psalmen, dit meen ik op goede gronden te mogen betwijfelen. Ook al werden de Evangelien op rijm gebracht, zou zoo dit niet aan de verwachting beantwoorden. Bepalen we ons een oogenblik bij de hemelvaart van Jezus. De Evangelisten zijn hier in hun meedeelingen al heel sober. Het omstandigst wordt er nog van gesproken in de Handelingen. In hoofdstuk een vers negen lezen we daar: „En als hij dit gezegd had, werd Hij opgenomen daar zij het zagen, en eene wolk nam hem weg van hunne oogen.“ Verder wordt er niet meer vermeld. Hoe ge dan ook met de Evangeliebladen in de hand uw blik naar het wolkenheir blijft wenden, ge ziet niets meer en ge hoort niets meer. En nu is dit het treffelijke niet alleen, maar ook het opmerkelijke van de psalmen, dat juist zij u doen zien en hooren wat achter de wolk geschiedde. Lezen we maar vers 18 en 19 van den 68sten psalm. „Gode wagenen zijn twee maal tien duizend, die duizenden verduubeld. De Heere is onder hen, een Sinai in heilichheid. Gij zijt opgevaren in de hoogte; Gij hebt de gevangenis gevangelijk gevoerd; Gij hebt gaven genomen om uit te deelen onder de menschen; ja ook de wederhoorings om bij U te wonen, o Heere God.“ De berijming geeft dit in de volgende bewoordingen weer:

Gods wagenen, boven 't luchtig zwerk,

Zijn tien- en